

התמודדות היהודים עם מציאות החיים בשואה

תוכן עניינים

התנגדות ברוח

התנגדות בכוח

התמודדות לאחר השואה

התנגדות ברוח

קידוש החיים

התנגד מי ש...

“

התנגד מי שהבריח כיכר לחם.

התנגד מי שלימד בחשאי.

התנגד מי שכתב והפיץ עלון מחתרת שהזהיר וקרע אשליות.

התנגד מי שהגניב ספר תורה.

התנגד מי שזייף תעודות "אריות" שהעניקו חיים.

התנגד מי שהבריח נרדפים מארץ לארץ.

התנגד מי שכתב את הקורות וטמן בחול.

התנגד מי שהושיט עזרה לראוי לה ממנו.

התנגד מי שאמר מילים שקרבו את קצו.

התנגד מי שקם בידיים ריקות על הורגיו.

התנגד מי שקישר בין הנצורים והבריח הוראות ומספר כלי נשק.

התנגד מי ששרד.

התנגד מי שלחם עם נשק ביד ברחובה של עיר, בהרים וביער.

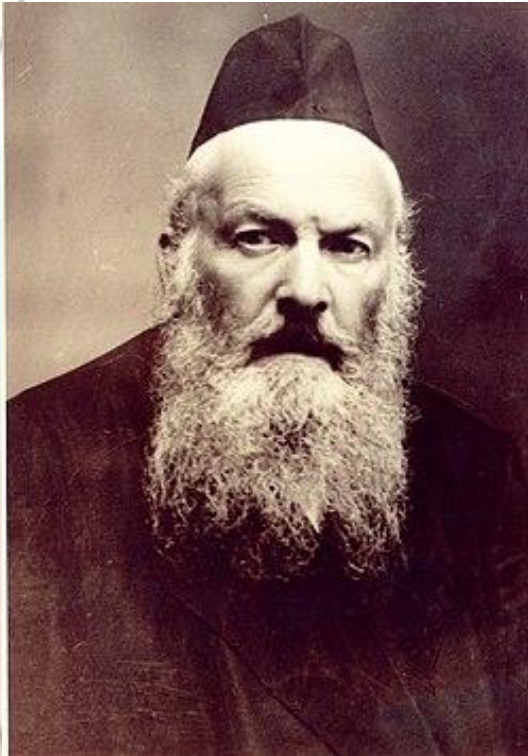
התנגד מי שהתקומם במחנות המוות.

התנגד מי שמרד בגטאות, בין קירות נופלים, במרד הנואש ביותר שידע האדם

המורד מעודו.

(מתוך : פני מרד, חיים גורי)

מוות על קידוש השם

ר' אלחנן וסרמן, תלמיד חכם גדול וממנהיגי אגודת ישראל. נרצח ב-1941 בליטא, לאחר פלישת הנאצים במבצע ברברוסה

בכל הדורות מתו יהודים על קידוש השם, וכך נעשה גם בזמן השואה.
ר' אלחנן וסרמן הוא סמל לכך. כאשר הובל למותו, עמד מול תלמידיו ואמר:
"נלך בראש זקוף, ולא תעלה חלילה מחשבה פסולה, שהיא בבחינת פיגול, הפוסל את הקרבן.
אנו מקיימים עתה את המצווה הגדולה ביותר: קידוש השם.
האש שתבער בעצמותינו היא האש אשר תקים מחדש את העם היהודי!"

"קידוש החיים"

בכל הדורות מתו יהודים על קידוש השם, אך בימי השואה היו שסברו שנדרשת מהעם היהודי גם סוג חדש של גבורה – קדושת החיים.

בניגוד לדורות עברו, מטרתם של הנאצים לא היתה להמיר את דתם של היהודים, אלא להשמיד כל זכר מהעם היהודי.

המאבק היה על החיים, לא על הדת.

בהתאם, מטרת היהודים נהייתה חיים והישרדות. יהודים נאבקו בכך שניסו לשרוד בכל דרך אפשרית, על מנת לשמור את ההמשכיות של העם היהודי.

נשיאה האחרון של ארגון
'המזרח"י בפולין.
נרצח בשואה

הרב יצחק ניסנבאום הדגים השקפה זאת
בדברים שנשא בגטו ורשה:

"זוהי שעת קידוש החיים
ולא קידוש השם בהליכה למוות.

בעבר דרשו מאיתנו אוייבינו את נשמותינו
והיהודי הקריב גופו בקידוש השם.

עתה דורש האוייב את גופו של היהודי.
לפיכך חייב יהודי להגן עליו ולשומר.

שמירה על צלם אנוש

המטרה אמנם היתה הישרדות, אבל לא בכל מחיר. הנאצים התייחסו ליהודים כאל נחותים יותר מחיות. הם דיכאו והשפילו אותם, הקציבו להם מנות מזון אפסיות והתייחסו אליהם באופן תת-אנושי. המאבק לשמירה על צלם אנוש, היה מאבק שלא להיהפך לחיות, ולא להיכנע לניסיון של הנאצים למרר את הנפש ולפגוע במוסר היהודי. לשרוד, בלי לפגוע בחייו של יהודי אחר. לשרוד, תוך שמירה על המוסר ועל האנושיות.

סיוע הדדי

פעילות עזרה וסעד

מטבח ציבורי להזנת ילדים בגטו ורשה
חלק מהמטבחים הוקמו בעזרת סיוע מיהדות העולם

"קידוש החיים" התבטא גם בניסיון להמשיך את מסגרות החיים, ובתוך הצרה האיומה להגביר את הסיוע ההדדי.

בגטאות הקימו היהודים מוסדות מאורגנים של תמיכה ושל חסד.

דוגמה אחת היא הקמת מטבחים ציבוריים.

חינוך

ילדים בשיעור בגטו לודז'.
בגטאות רבים מערכת החינוך פעלה בסתר,
בניגוד להוראות הנאצים.
למעשה, מורים ותלמידים סיכנו את חייהם
על מנת לקיים את השיעורים.

על אף התנאים האיומים
והסכנות, נעשו מאמצים
אדירים על מנת לקיים
מסגרות של למידה ושל
חינוך, גם בגטאות.

בגטו וילנה אף הוקמה מעין
'אוניברסיטה' קטנה, ובתי
ספר לאחיות ולרופאים.

זאת כדי לנסות לשמר בדרך
כלשהי שגרת חיים
נורמלית, ומתוך תקווה
לעתיד אחר.

יאנוש קורצ'אק הוא דוגמה
מפעימה למסירות נפש על
החינוך ועל הערכים בזמן השואה.

קורצ'אק ניהל בתוך גטו ורשה
בית יתומים, בשיטות חינוך
ייחודיות שהתפרסמו בכל העולם.

יאנוש קורצ'אק וילדי בית היתומים שניהל

כאשר נשלחו 200 ילדי בית
היתומים לטרבלינקה, הוצע
לקורצ'אק, שהיה גם סופר ילדים
ידוע, לברוח ולהציל את נפשו.

הוא סירב, והלך ביחד עם יתומיו
למחנה ההשמדה.

.. אנוש קורצ'אק נולד כהנריק גולדשמיט,

ב-22 ביולי 1878

תרבות

תזמורת בגטו קובנה

שואה - ההתמודדות הצגת תיאטרון בגטו וילנה

בגטאות רבים ניסו גם לקיים
חיי תרבות ורוח – אומנות,
עיתונים, ספריות, הצגות,
קונצרטים...

התרבות דחקה הצידה את
הייאוש, והאומנות סיפקה
משמעות בתוך המציאות
הקודרת.

התרבות היהודית שימשה גם
כהתרסה כנגד הנאצים – בציון
החגים והמורשת היהודית
ובשימוש בשפה העברית.

לימוד תורה וקיום מצוות

הנאצים גזרו גזירות רבות
שמטרתן להגביל את הדת –
אסרו על שחיטה כשרה,
תפילה במניין, שמירת השבת
וקיום החגים.

המאבק על שמירת התורה
והמצוות נתפס גם הוא
כמאבק ישיר בנאצים –
שרוצים להשמיד את היהודים
ואת היהדות כאחד.

ילדים לומדים תורה בסתר בגטו לודז'

תרגול

קראו עמודים 169 – 179.

1. **הצג** מהו ערך "קידוש החיים", והסבר את חשיבותו של ערך זה דווקא בתקופת השואה.

2. **הצג** שתי דרכים של התמודדות היהודים עם מציאות החיים בגטו (מלבד קידוש החיים).

התמודדות ההנהגה

היודנראט

מועצת הזקנים – ההנהגה הציבורית של יהודים.

היודנראט תיפקדו כמו 'העירייה' של הגטו.
הם מונו על מנת להוציא לפועל את הוראות הגרמנים.
מעמדם איפשר להם לנהל את חיי הגטו - לספק אוכל
ותרופות, להקים מוסדות תרבותיים וארגוני סעד.

שואה - ההתמודדות היהודית

אדם צ'רניאקוב

אדם צ'רניאקוב היה ראש
הקהילה היהודית בוורשה, כאשר
העיר נכבשה על ידי הגרמנים.
הם ציוו עליו להקים את
היודנראט ולעמוד בראשו.

כראש היודנראט, הוא ניסה להקל
כמה שיותר על חייהם של
היהודים בגטו. בין השאר, אירגן
פעולות חשאיות להברחת אוכל
לגטו, תחת אפם של הגרמנים.

הדילמות שעמדו בפני היודנראט

חברי היודנראט היו **במילכוד תמידי** בין נאמנותם לאחיהם היהודים, לבין חובת הציות לנאצים.

דילמת קבלת המינוי - האם לקחת את התפקיד, על כל הסכנה והאחריות הכרוכה בו? האם זה מוסרי לשתף פעולה ולמעשה לשרת את הגרמנים? מנגד, האם זה מוסרי לסרב, ולהפקיר את הקהילה היהודית ללא הנהגה ראויה?

דילמת מילוי צווי הגרמנים – כאשר הגרמנים הורו, למשל, לספק עובדים לעבודות כפייה – לציית? על פי אילו קריטריונים יש לבחור את הנשלחים?

**DER OBMAN DES JUDENRATES
IN WARSCHAU
Verwaltung des Jüdischen
WOHNBEZIRKS IN WARSCHAU**

**נשיא המועצה היהודית
בורשה
שלטון הרבע היהודי בורשה**

אדם צ'רניאקוב.
מאחוריו קצין
נאצי

השלט בכניסה
למשרדו
שואה - ההתמודדות היהודית

כאשר אדם צ'רניאקוב קיבל
צו להכנת רשימות לשילוח
אלפים מיושבי גטו ורשה
למחנה ההשמדה
טרבלינקה (בשנת 1942),
הוא ידע שהמשמעות היא
גזירת מותם.

הובהר לו שאם לא יכין את
הרשימות, אשתו תירצח.

אדם צ'רניאקוב סירב לשתף
פעולה ובחר להתאבד.
את מקומו תפס אדם אחר,
שמילא אחר כל הוראות
הגרמנים.

ההנהגה הדתית

לרבנים בשואה היתה חשיבות והשפעה רבה.

- הישארות בקרב הקהילה וליכודה, **מקור לעידוד** והענקת ביטחון בשעה הקשה

- **השפעה רוחנית**

- מציאת **מענה לשאלות הלכתיות ולדילמות מוסריות** שעוררה המציאות האיומה של השואה. ספרות השו"ת מזמן השואה מגלה שאלות מורכבות וחסרות תקדים בהן נדרשו רבנים לפסוק, כמו הצלת בן השואל על חשבון אחרים, מסירת ילדים למנזר וקיום מצוות בתנאים בלתי אפשריים.

האדמו"ר מפיאסצ'נה

רבי קלונימוס קלמיש שפירא,
האדמו"ר מפיאסצ'נה, היה
מגדולי החסידות בזמן השואה.
בחר להיות עם חסידיו בשעה
הקשה, על אף שהוצע לו לברוח.
הוא חיזק את הציבור בדרשותיו
ועודד אותם, קיים תפילות
ומטבח ציבורי כשר בביתו, וניסה
לקיים המשכיות של מסגרת של
חיים דתיים עבור בני קהילתו.

בקיצור,

פן אחד של ההתמודדות היהודית בזמן השואה, היה **התנגדות ברוח** שהתבטאה ב**קידוש החיים** – תוך הישרדות ושמירה על צלם אנוש.

התמודדות זו כללה סיוע הדדי, סעד, קיום תרבות וחיים דתיים בתנאים הקשים.

למדנו על שלושה אישים שהפגינו התמודדות יוצאת דופן בשלושה תחומים שונים של הנהגת הציבור:

- **חינוך – יאנוש קורצ'אק**
- **יודנראט – אדם צ'רניאקוב**
- **הנהגה דתית – האדמו"ר מפיאסצ'נה**

תרגול – לב לדעת

קראו עמודים 144 – 168

1. אדם צ'רניאקוב היה יושב ראש היודנראט בגטו ורשה.

הסבר מהו תפקידו של יושב ראש היודנראט, ותאר בקצרה את המלכוד בו הוא נתון מטבע תפקידו.

הצג דילמה אחת עימה התמודד צ'רניאקוב.

איזה ערך בא לידי ביטוי באופן התמודדותו?

כיצד אתה היית בוחר לדעתך להתמודד עם דילמה זו?

התנגדות בכוח

– התנגדות מזוינת –
המרד בגטאות
המרד במחנות
הפרטיזנים

הרקע לאי-ההתנגדות

בשלב הראשון של הפתרון הסופי – הריכוז בגטאות – התמקדו היהודים בהישרדות ובקידוש החיים.

ליהודים בגטו - רובם זקנים, נשים וילדים - לא היה נשק או ניסיון קרבי. בעיקר לא היתה להם ידיעה על העתיד לקרות. הנאצים הטעו את היהודים באופן תמידי ביחס למטרותיהם האמיתיות.

תמונות מגטו ורשה.
הנאצים ערכו
חיפושים תכופים
בגטו. בתמונה
השמאלית: ילדים
נתפסו מבריחים
אוכל לגטו.

שוואה - ההתמודדות היהודית

דילמת המרד בגטאות

"אל נלך כצאן לטבח!"

בגטו וילנה פעלו צעירים בצורה מאורגנת להובלת התנגדות מזוינת בנאצים. ארגון המחתרת שפעל בגטו, החל בהכנותיו למרד, כבר בשנת 1942.

הארגון היה מורכב בעיקר מנערים - חברי תנועות הנוער שפעלו בגטו.

אבא קובנר, שהיה מראשי המחתרת, הקריא בפני הנוער בגטו כרוז שבו קרא למרד בנאצים.

דבריו של אבא קובנר, הפכו ברבות הימים לסמל לקריאה להתנגדות מזוינת כנגד הנאצים.

“

נוער יהודי, אל תיתן אמון במוליכים אותך שולל.
משמונים אלף יהודים שב"ירושלים דליטא" [=וילנה]
שרדו אך עשרים אלף.

לעינינו קרעו מאתנו את הורינו, אחינו, ואחיותינו.
היכן הם מאות הגברים שנחטפו לעבודה בידי ה"חוטפים" הליטאים?
היכן הן הנשים הערומות והילדים, שהוצאו מאתנו בליל האימים של הפרובוקציה?
היכן הם יהודי יום הכיפורים? היכן אחינו מהגטו השני?
כל אשר הוצא משערי הגטו לא חזר עוד. כל דרכיו של הגסטאפו מובילות לפונאר.
ופונאר היא מוות!

המהססים! השליכו מעליכם כל אשליה. ילדיכם, בעליכם ונשיכם אינם עוד.
פונאר אינה מחנה – שם נורו כולם.
היטלר זומם להשמיד את כל יהודי אירופה. על יהודי ליטא הוטל להיות הראשונים
בתור.

אל נלך כצאן לטבח!
נכון, חלשים אנו וחסרי-מגן, אולם התשובה היחידה לאויב היא התנגדות!
אחים! מוטב ליפול כלוחמים בני-חורין מלחיות בחסד מרצחים.
להתגונן! עד הנשימה האחרונה.

(מתוך הכרוז שכתב אבא קובנר, 1 בינואר 1942, גטו וילנה)

הקשיים בפתיחה במרד

על מנת לפתוח במרד בתוך הגטו, יש להתמודד עם קשיים טכניים רבים:

- ארגון המרד בתנאים המורכבים של הגטו
 - שמירה על חשאיות מפני הנאצים ומשתפי פעולה
 - השגת נשק ותחמושת
- אך לא רק קשיים טכניים, אלא גם דילמות מוסריות. לחימה בנאצים משמעותה כפייה של מאבק על כלל האוכלוסייה היהודית המתגוררת בגטו.
- עובדה זו הציבה בפני לוחמי המחתרות את שאלת הגיבוי הציבורי.

שאלת הגיבוי הציבורי

דוגמה לדילמה היא **פרשת יצחק ויטנברג**, ראש המחתרת בגטו וילנה. הסגיר עצמו לגרמנים בלחץ היודנראט והציבור.

השאלה שעמדה בפני המחתרות הן עד כמה הציבור הכללי רוצה ותומך במרד, והאם יש לכך משמעות?

בגטאות רבים היודנראט התנגדו למרד, כיוון שחשבו שהדרך היחידה לשרוד היא תוך שיתוף פעולה עם הנאצים.

בקיץ 1943, כאשר החלה אקציה **בגטו וילנה**, ניסתה המחתרת בגטו לארגן מרד. יושבי הגטו, שלא האמינו שהמחנות שאליהם הם נשלחים הם מחנות השמדה, לא תמכו במאבק מזוין, והניסיון למרד לא צלח.

מרד גטו ורשה

מרד גטו ורשה

גטו ורשה היה הגדול ביותר מבין גטאות פולין.
ביולי 1942, באקציה אחת, נשלחו 300,000 מתושבי
הגטו למחנה ההשמדה טרבלינקה.
בגטו נותרו רק 50,000 יהודים. הכל הבינו שככל הנראה
לא יארכו הימים והגטו כולו יחוסל.
ארגוני המחתרת שפעלו בגטו – אצ"י ואי"ל – החלו
בהכנות קדחתניות למרד, בתמיכת שאר היהודים.
באפריל 1943, ערב ליל הסדר, הגיעו הגרמנים לבצע
אקציה נוספת. אז פרץ המרד.

עדויות על המרד – יד ושם

היהודים הכינו את המרד
היטב – בבונקרים שנחפרו
ובעמדות ירי שהוכנו.

על אף נחיתותם המספרית
וכלי הנשק הדלים שהיו
בידיהם, הצליחו המורדים
להסב אבידות קשות
והרוגים לצבא הגרמני.

בסופו של דבר החליט
מפקד הכוחות הגרמניים,
הגנרל שטרופ, להבעיר את
הגטו. היהודים נאלצו
לברוח ממקומות המחבוא
ולהסגיר עצמם לגרמנים.

שואה - ההתמודדות היהודית

המורדים החזיקו מעמד
חודש שלם, אך לבסוף
נכנעו.

כל 50,000 היהודים
שנותרו בגטו נשלחו
למחנות ההשמדה.

הגבורה שהפגינו היהודים
בגטו ורשה היתה מופת
לעולם כולו. זה היה
המרד העממי הראשון
כלפי הנאצים, שבוצע על
ידי אוכלוסיה עירונית.

שירה - שידורי בכורה - שידורי בכורה

המרד במחנות

מרידות במחנות ההשמדה

במחנות ההשמדה היו גם אסירים שתפעלו את המחנה וגרו בו, עליהם שמרו חיילים רבים.

היה זה מעשה נועז ונואש לחשוב על מרד, במציאות של המחנות, והדבר דרש תכנון ארוך, חשאי ומדוקדק.

בסוביבור הצליחו האסירים להשתלט על נשק, למרוד כנגד השומרים ולהרוג כמה עשרות מהם.

בטרבלינקה הוצת מחסן הנשק והמחנה כולו נשרף.

המרידות איפשרו למאות אסירים להימלט ליערות. הרוב נתפסו ונרצחו, אך עשרות הצליחו לשרוד.

מרד הזונדרקומנדו באושוויץ

הזונדרקומנדו היו קבוצות האסירים שעסקו בפינוי הגופות מתאי הגזים למשרפות.

באושוויץ-בירקנאו תיכננו אנשי הזונדרקומנדו לפוצץ את המשרפות. ב-1944 הצליחו להעלות שלושה משרפות באש ולהרוג מספר גרמנים.

לאחר זמן קצר של לחימה נרצחו כולם.

זונדרקומנדו שורפים גופות באושוויץ-בירקנאו, לאחר שבמשרפות לא היה מקום. התמונה צולמה בחשאי על ידי אסיר יהודי והוברחה, על מנת לפרסמה בעולם. זהו התיעוד היחיד המצולם, להשמדה בתאי הגזים.

פרטיזנים

הפרטיזנים

ביערות אירופה היו פזורים הפרטיזנים – לוחמי מחתרת ופטריוטים למולדתם, שלא הסכימו לקבל את הכיבוש הנאצי. הם התחבאו ביערות ויצאו משם לפעולות גרילה כנגד הצבא הגרמני.

פרטיזנים
בבלרוס, 1943

שוואה - ההתמודדות היהודית

דילמת ההצטרפות לפרטיזנים

הדילמה שעמדה בפני צעירים יהודים רבים היתה -
להישאר בגטו או לברוח ליער?

הסיכון: אם ייתפסו בורחים מהגטו – יוצאו להורג.
האם יצליחו בכלל לשרוד ביערות? היו גם פרטיזנים
אנטישמיים שרצחו יהודים בהם נתקלו.

הסיכוי: אפשרות לשרוד ביער, ולהילחם בגרמנים.

למעלה מ-20,000 יהודים בחרו להצטרף לפרטיזנים
או להקים יחידות פרטיזנים יהודיות.

רואים היסטוריה

הפרטיזנים היהודים

מחנות המשפחה

אצל הפרטיזנים היהודים התקיימה תופעה ייחודית: מחנות משפחה שחיו ביערות. לא רק גברים היכולים להילחם, אלא גם נשים, זקנים וטף, שברחו אל היערות על מנת להינצל.

מחנה המשפחה הגדול ביותר היה זה של **טוביה ביילסקי**. מחנה זה מנה למעלה מ-1,200 איש.

יחידת הפרטיזנים
של ביילסקי

שואה - ההשמדה השנייה

ביום בהיר אחד הגיע מכתב לאבא.

מחנה המשפחות של טוביה ביילסקי

תרגול

קראו עמודים 188 – 201

1. הסבר שתי מטרות להתנגדות מזוינת של יהודים בזמן השואה. **הדגם** מטרות אלה באירוע אחד של התנגדות מזוינת עליו למדת.

2. הצג את הדילמה שעמדה בפני צעיר יהודי שהתלבט בין הישארות בגטו לבין בריחה ליערות.

שארית הפליטה

ההתמודדות שאחרי השואה

Survivors' Liberation and Return to Life

שחרור הניצולים והחזרה לחיים

שיקום במחנות העקורים

מחנות העקורים

מיד לאחר שחרור המחנות, החלו בעלות הברית בשיקום הניצולים.

חלק ממחנות הריכוז הוסבו להיות מחנות עקורים (כינוי למחנות הפליטים של ניצולי השואה).

במחנות אלה התגוררו היהודים וניסו להתחיל את חייהם מחדש.

מאבק על חיי הניצולים

השלב הראשון של השיקום היה הניסיון להחזיק את הניצולים בחיים.

עשרות אלפים המשיכו למות, מהמחלות ומהרעב.

חזרה לחיים

תהליך השיקום הארוך כלל גם חיי תרבות ורוח.

- הדפסת עיתונים
- העלאת הצגות תיאטרון
- הקמה של מערכת חינוך

במחנות העקורים התקיימו חתונות רבות, ונולדו ילדים – הרבה יותר מכל מקום אחר.

The Return to Life in the DP Camps

החזרה לחיים במחנות העקורים

תרגול

קראו עמודים 252 - 260

1. **הצג** שלושה קשיים שליוו את תהליך השיקום של הניצולים, לאחר סיום המלחמה.

2. **הצג** שתי דרכי התמודדות, שסייעו לשיקום של הניצולים במחנות העקורים.

תנועת הבריחה

ההעפלה

ניצולי השואה במחנות העקורים
חיפשו להם בית ומולדת חדשה.

באופן טבעי, החלו הניצולים
לברוח מאירופה (בחלק מהמקומות
עוד לפני שהמלחמה הסתיימה באופן
רשמי), לכיוון ארץ ישראל.

התנועה להעפלה לארץ הפכה
להיות תנועה מאורגנת, בסיוע
"ההגנה" והג'וינט (ארגון סיוע
יהודי-אמריקאי).

קבוצת ניצולי שואה על סיפון אוניית
המעפילים המטרואה, 1945

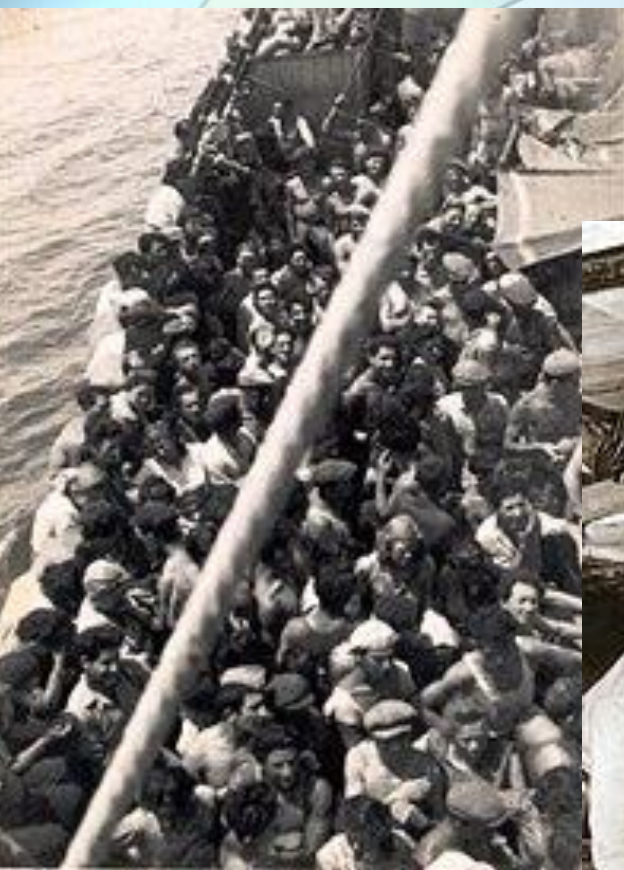
אלא שהבריטים סגרו את שערי הארץ ולא נתנו
למעפילים להגיע. היה זה כחלק מהמדיניות
הבריטית שהגבילה את עליית היהודים לארץ
(מדיניות שהחלה עוד לפני המלחמה).

הבריטים סירבו לאפשר את העלייה למרות מצבם
של ניצולי השואה.

הגרמנים השמידו לנו את המשפחות.

אל תשמידו לנו את התקוות" (שלט על ספינת מעפילים)

אוניית המעפילים "מורדי
הגטאות", מאי 1947

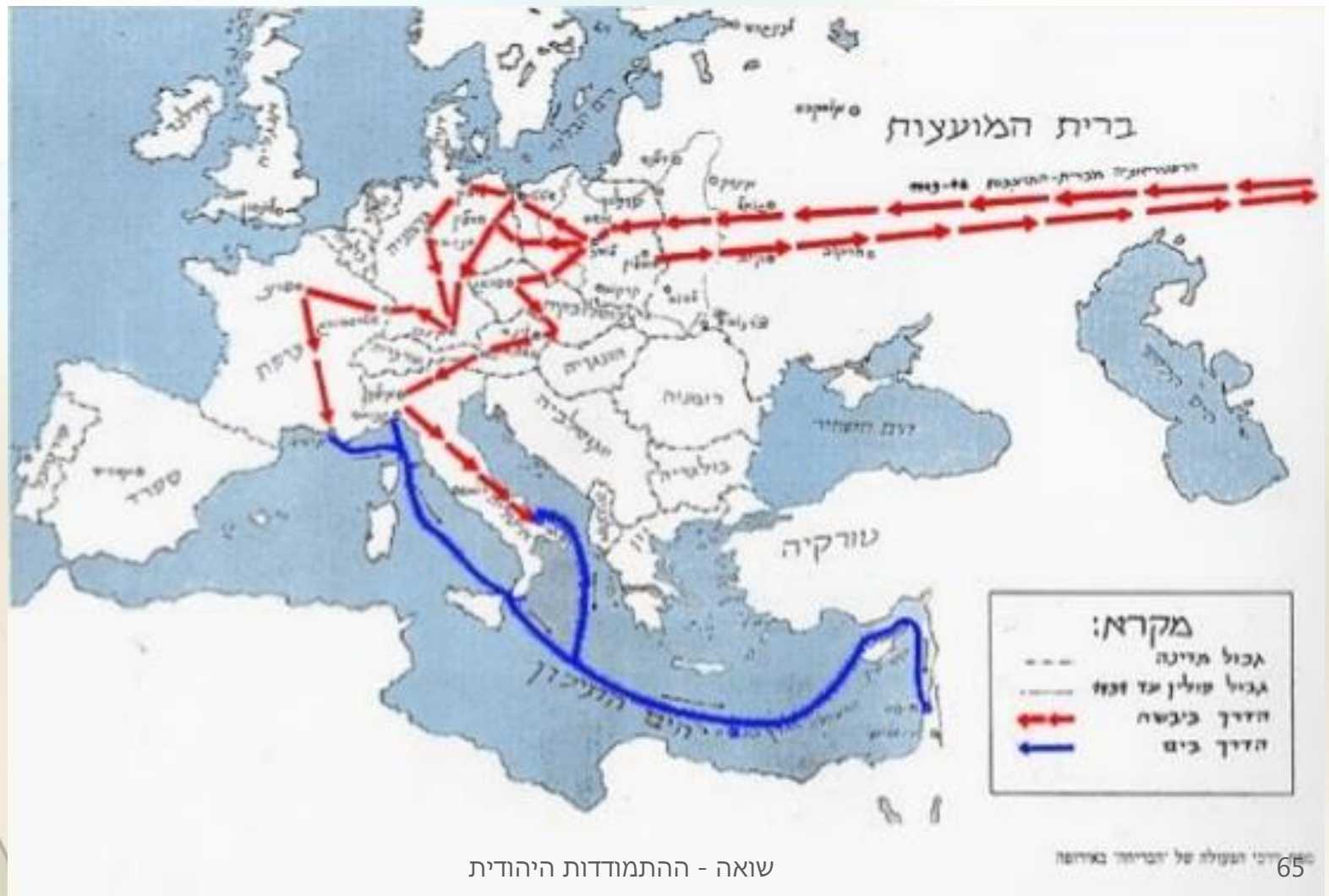

דרשי שינה צפופים באוניית
המעפילים "לא תפחידונו"

קבוצת 'הבריחה' צועדת בשלג,
מבריחות גבולות באירופה על מנת
להגיע לכיוון ארץ ישראל

נתיבי ההעפלה

"אקסודוס"

אוניית המעפילים "אקסודוס" (או בשמה הנוסף – "יציאת אירופה תש"ז") יצאה לכיוון ארץ ישראל בשנת 1947, ונשאה על סיפונה 4,500 ניצולי שואה.

הבריטים עצרו את הספינה. בקרב קשה (כאשר נשקים בידי הבריטים, ומקלות ובקבוקים בידי המעפילים) נהרגו ונפצעו מספר מעפילים.

המעפילים גורשו בחזרה לגרמניה. בעידוד "ההגנה" הם שבתו רעב וסירבו לרדת מהספינה, עד שהורדו ממנה על ידי הבריטים בכוח.

התוצאות של פרשת "אקסודוס"

- הפרשה, אשר סוקרה נרחבות בתקשורת העולמית, יצרה דעת קהל אוהדת לבעיית היהודים, וביקורת קשה כלפי האכזריות של הבריטים. היא הביאה לכך שהמאבק של פליטי השואה להקמת בית לאומי הפך לנושא מדובר בסדר היום העולמי.
- הפרשה גיבשה וליכדה בין חלקים שונים בעם היהודי וביישוב.
- הפרשה הפכה סמל לנחישות של היהודים למצוא פתרון לבעיית העקורים בארץ ישראל ולא באירופה.

תרגול

1. **הצג** את תנועת "הבריחה", ו**הסבר** מדוע ההגעה לארץ ישראל היתה משאת נפשם של שארית הפליטה (ניצולי השואה).
2. **הצג** את פרשת "אקסודוס".
הסבר את תרומתה למאבק להקמת המדינה.